

A helynévrendszerekben megfigyelhető területi eltéréseket — melyek leginkább a mikrotoponimák szerkezetében érhetők tetten — a névkutatás a korábbiakban nem tekintette elsődleges vizsgálati tárgyának. Dolgozatommal ezt a hiányt szeretném bizonyos vonatkozásokban pótolni. Elsődleges célkitűzésként azt a névtani szakirodalomban többször felvetett kérdést igyekszem megválaszolni, hogy a helynévrendszerekben megfigyelhető-e jelenséghatárok, illetve esetlegesen névjárások.

Disszertációm három nagyobb egységből áll. Az első fejezetben a helynevek rendszerszerűségének, valamint modellálhatóságának a kérdését járom körül, majd ehhez kapcsolódón összegzem a helynévrendszerekben megfigyelhető jelenséghatárokkal, illetve névjárásokkal kapcsolatos kérdéseket. E fejezet következő nagyobb részében ismertetem azt a módszert, melyet alkalmasnak találok ennek a kérdésnek a vizsgálatára.

Munkám második nagyobb fejezetében elsőként három területileg elkülönülő térség helynévadási mintái vetem össze, igazolva ezzel, hogy a földrajzi távolság névrendszertani különbségeket okozhat. Ezt követően pedig Vas megye helynévállományán keresztül településenkénti összehasonlító vizsgálattal igyekszem bizonyítani, hogy egyes jelenségeknek, helynévi szerkezeteknek a terjedését bizonyos földrajzi tényezők nagyban befolyásolják.

A következő alfejezetben a migráció helynévrendszerekre gyakorolt hatását vizsgálom meg. Munkahipotézisem ennek kapcsán az volt, hogy a migráció következtében a helynévadási minták is „vándorolhatnak”, így a névminták egymásra hatása előidézhetheti azok elkülönülését. Ebben a fejezetben a székely és a dunántúli helynévadási szokásokat vettem össze, mindehhez pedig három Tolna megyei település névanyagával dolgoztam. Az általam vizsgált Tolna megyei falvakba a határrendezéseket követően székelyeket telepítettek le. A vizsgálatra szánt települések névanyaga ezáltal alkalmasnak mutatkozott arra, hogy általuk a névrendszerek különbségeit felderíthessük.

A második fejezet következő alfejezete az előzőhöz nagyban hasonló feltevésen alapszik. A disszertáció ezen egységében az idegen nyelvi környezet névrendszerekre gyakorolt hatását járom körül. Alaphipotézisem szerint ugyanis a különböző nyelvek helynévadási mintái befolyással lehetnek egymásra. Ennek bemutatására választásom a Vas megyei Vendvidék magyar–német–szlovén helynévanyagára esett, s eme korpusz alapján vizsgáltam meg a különböző etnikumokhoz tartozó névrendszereket, azok különbségeit és hasonlóságait.

Helynévrendszerek modellalapú vizsgálata

A helynévminták összevető analízise statisztikai megközelítésben

Ditrói Eszter

Dolgozatom záró, harmadik fejezetében egy matematikai statisztikai modell segítségével arra teszek kísérletet, hogy megragadjam a névjárási területeket. Választásom a BRAY–CURTIS-féle mátrix alapú összehasonlító modellre esett, mely alkalmas különböző rendszerek több tulajdonság mentén való összehasonlítására. E vizsgálathoz Vas megye helynévállományát használtam fel.

Munkám során adatbázisba emeltem Felcsík, a Fehérgyarmati és a Veszprémi járás 3-3 településének több mint 2300 mikronévi adatát (CSOMORTÁNI 1997, 2005, VeMFN. 2000, KÁLNÁSI 1984). Emellett a migrációs kérdések vizsgálata kapcsán három Tolna megyei település: Izmény, Kakasd és Bonyhád helynévkincsét is felhasználtam a „Tolna megye földrajzi nevei” (TMFN. 1981) című adattár alapján. Dolgozatom egészében a helynévkorpusz törzsét a „Vas megye földrajzi nevei” (VMFN. 1982) című munkából merítettem, 135 település névanyagát tekintettem át azzal a céllal, hogy segítségével a helynévrendszerek területi differenciáltságát igazoljam. A fentiekben jelzett valamennyi vizsgálati szempontot kielégítendő az elemzéshez felhasznált helynévkorpuszom összesen mintegy 12.000 helynévi adatot tartalmaz.